

А. В. Василик, аспірант,
Київський національний університет ім. Т. Шевченка

ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

АНОТАЦІЯ. Розглянуто сутність і структуру інтелектуально-інноваційної діяльності підприємства як неперервного процесу формування та використання інтелектуального капіталу.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Інтелектуальний капітал, інтелектуально-інноваційна діяльність, інноваційний процес.

Проголошена в Україні орієнтація на інноваційну модель соціально-економічного розвитку, на прорив у постіндустріальну глобальну економіку має спиратися на формування виробничої системи (підприємства) нового покоління, зорієнтованої на безперервний процес створення та використання інтелектуального капіталу в інтелектуально-інноваційній діяльності на рівні підприємств і їх об'єднань. Адже здатність формувати й ефективно використовувати інтелектуальний капітал в процесах інноваційної діяльності сприяє забезпеченню конкурентоспроможності національної економіки у світі.

Дедалі більше провідних вітчизняних і закордонних науковців звертається до дослідження процесу інтелектуальної інноваційної діяльності на підприємстві. З'являються роботи, присвячені проблемам інтелектуального капіталу та різним аспектам управління ним, розвитку інтелектуальної власності в ринковій економіці, серед яких слід назвати роботи В.П. Вагова, Е.Н. Селезньова, В. С. Ступакова, О. Бутніка-Сіверського, А. Красовської, В.Д. Базилевича, Л.І. Лукичевої [1—4] та ін. Водночас вичерпного комплексного дослідження інтелектуально-інноваційної діяльності підприємства як неперервного процесу формування та використання інтелектуального капіталу у вітчизняній науковій літературі поки що немає. А це й окреслює мету даної праці.

Термін «інтелектуальна інноваційна діяльність» наголошує на ключовій складовій діяльності сучасного підприємства, яка полягає у формуванні, розвитку, примноженні та використанні у виробничій і комерційній діяльності інтелектуального капіталу підприємства. Тож головною ознакою інноваційної діяльності

забезпечення руху інтелектуального капіталу підприємства з метою одержання соціального та економічного ефекту, причому початковою і кінцевою стадіями інтелектуальної інноваційної діяльності фірми є формування та використання інтелектуального капіталу у виробничій та комерційній діяльності (комерціалізації).

Саме в інтелектуальній інноваційній діяльності, яка органічно поєднує творчі (інтелектуальні) й інноваційні процеси, відбувається створення, різноманітні перетворення та реалізація інтелектуального капіталу у матеріальній та інтелектуальній продукції. При цьому інтелектуально-інноваційна діяльність підприємства являє собою безперервну послідовність паралельно-однорідних циклів, кожен з яких містить творчий та інноваційний процеси, а створювана інтелектуальна власність частково чи цілком реалізується в інноваційному процесі, що завершує кожен цикл.

У процесі функціонування підприємства інтелектуальний капітал перебуває в постійному русі, перетворюючись у трьох фазах свого стану, схема якого зображена на рис. 1, причому умовно першою, початковою фазою вважається формування інтелектуального капіталу підприємства, що дозволяє в подальшій діяльності розпочинати створення інтелектуальної продукції. Формування інтелектуального капіталу є складним, багаторівневим процесом, значна частина якого здійснюється в часі творчої активності

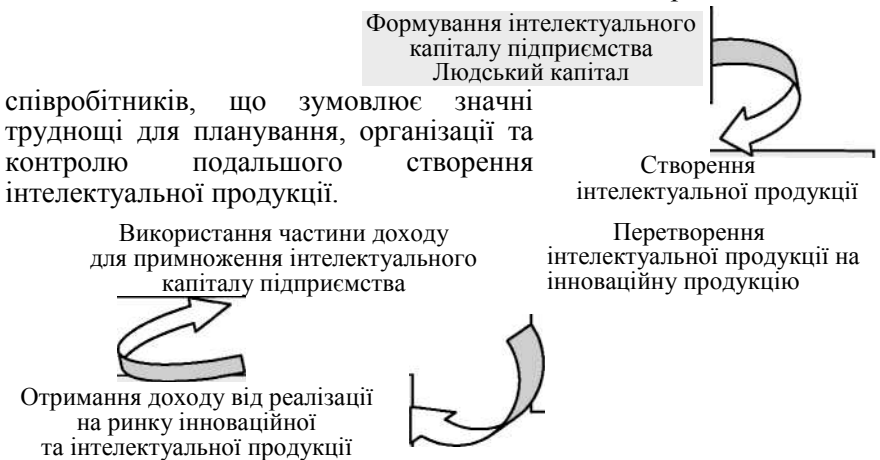

Рис. 1. Схема руху інтелектуального капіталу підприємства

Наступним у цій фазі є перетворення інтелектуальної продукції на інноваційну за допомогою реалізації винаходів або інших об'єктів інтелектуальної власності в матеріальних об'єктах — нових товарах та послугах, що створюються у інноваційних процесах.

Друга фаза перетворень — це реалізація інноваційної продукції як товару у відповідних ринкових сегментах та реалізація інтелектуальної власності безпосередньо у вигляді ліцензійних договорів, угод про надання патентів, авторських прав тощо. Дохід, який отримується в результаті реалізації інтелектуальної та інноваційної продукції, частково витрачається у вигляді інтелектуальної ренти в останній фазі перетворень на примноження інтелектуального капіталу, що може відбуватися через створення на підприємстві нової інтелектуальної продукції або придбання її на ринку об'єктів інтелектуальної власності, а також здійснюється приріст споживчого капіталу компанії.

Розглянемо основні елементи й послідовність здійснення інтелектуальної інноваційної діяльності як неперервного процесу формування та використання інтелектуального капіталу підприємства. Структура інтелектуальної інноваційної діяльності сучасної фірми має такий вигляд (рис. 2).

Насамперед, інтелектуально-інноваційна діяльність підприємства має ґрунтуватися на творчості, інтелектуальній роботі колективу. Інтелектуальна діяльність є однією з форм життєдіяльності людини, сутнісною основою процесу створення інтелектуального продукту й відтворення інтелектуального капіталу, найпотужнішою рушійною силою розвитку людської цивілізації. Вона спирається на досягнення освіти, науки, культури, традиції та духовні цінності, накопичені людством протягом тисячоліть [2, с.46].

Інтелектуальна діяльність поєднує два взаємопов'язані аспекти, перший з яких (репродуктивний) спрямований на виконання стандартних завдань, досягнення заданих результатів, застосування відомих алгоритмів і типових засобів, а другий — творчий, спрямований на виконання нестандартних завдань, які вимагають створення нових (неповторних, оригінальних, унікальних) або нестандартного застосування відомих засобів у принципово нових ситуаціях, які не мають аналогів у минулому. Тобто творча праця орієнтується на створення та впровадження інновацій, а її результатом є не лише новий інтелектуальний продукт, а й інтелектуальний розвиток самої творчої особистості.

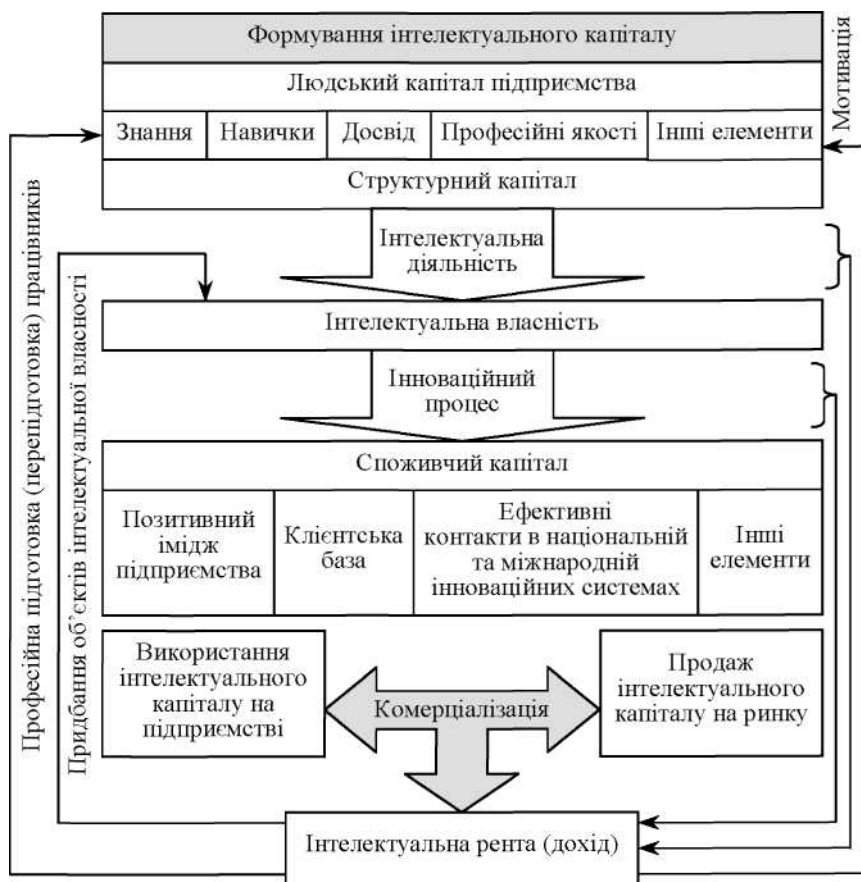

Рис. 2. Структура інтелектуальної інноваційної діяльності підприємства

Отже, людський капітал за сприяння різноманітних елементів структурного капіталу реалізується в творчому процесі, продукцією якого є інтелектуальна власність у вигляді об'єктів промислової власності, авторського права та ноу-хау. Повністю або частково ця інтелектуальна власність використовується в інноваційному процесі, який забезпечує надходження на ринок нової конкурентоздатної продукції (товарів і послуг), а в кінцевому випадку — надходження доходів до активів підприємства. Окрім того, в інноваційному процесі розширюється база клієнтів, зростає імідж підприємства, позитивне ставлення до бренді в тощо, а це сприяє зростанню доходів од продажів та збільшенню споживчого капіталу.

Комерціалізація інтелектуального капіталу є кінцевою стадією інтелектуальної інноваційної діяльності, яка передбачає залучення результатів інтелектуальної інноваційної діяльності до економічного обігу або використання їх у власному виробничому процесі. У свою чергу, реалізація інноваційної продукції та інтелектуальної власності забезпечує отримання інтелектуальної ренти, яка витрачається на розвиток інтелектуального капіталу шляхом через підготовку та перепідготовку персоналу, додаткову матеріальну мотивацію творчої роботи працівників, а також через придбання об'єктів інтелектуальної власності в інших організаціях.

Отже, в основу інтелектуальної інноваційної діяльності має бути покладено інноваційний процес, який є послідовністю дій зі створення ідеї можливих нововведень, маркетингу інновацій, виробництва, продажу та поширення цих нововведень, оцінки ефективності інновацій тощо. Для досягнення результату інтелектуальної інноваційної діяльності неабиякого значення набуває організація інноваційного процесу на підприємстві з врахуванням необхідності його структуризації (рис. 3).

На жаль, в Україні в роки незалежності спостерігаються переважно негативні тенденції у розвитку інноваційної сфери, і зокрема в інтелектуально-інноваційній діяльності вітчизняних промислових підприємств. До числа найвагоміших факторів, які гальмують інноваційну діяльність, належать економічні — недостатність власних коштів на фінансування інноваційної діяльності, недостатня фінансова підтримка з боку держави, висока вартість нововведень, тривалі строки їх окупності. До числа виробничих чинників, які перешкоджають інноваціям, належать низький інноваційний потенціал, який визначається слабким розвитком дослідної бази на виробництві та неготовністю підприємств до освоєння новітніх науково-технічних досягнень тощо.

Тож з огляду на негативні тенденції у розвитку інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств, виникає необхідність у подальшій розробці заходів з активізації інтелектуальної інноваційної діяльності як безперервного процесу формування та використання інтелектуального капіталу. І насамперед це стосується інтенсифікації творчої, інтелектуальної діяльності працівників, що викликає необхідність подальших досліджень у цьому напрямі.

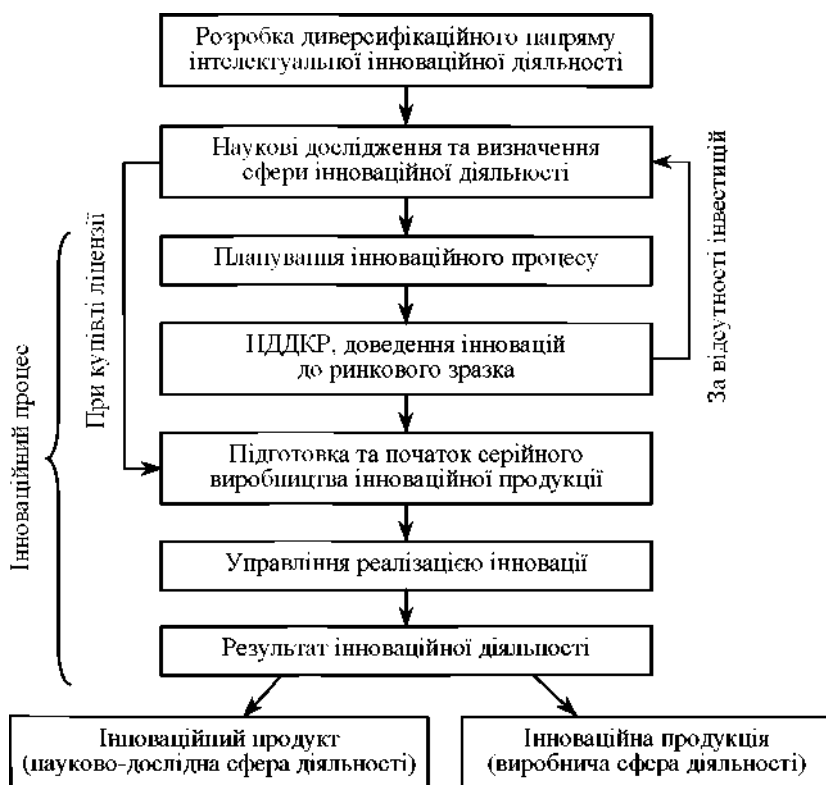

Рис. 3. Структуризація інноваційного процесу в інтелектуально-інноваційній діяльності підприємства

Література

1. Багое В. П., Селезнев Е. Н., Ступаков В. С. Управление интеллектуальным капиталом: Учеб. пособ. — М.: ИД «Камерон», 2006. — 248 с.
2. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність: Підручник. — К.: Знання, 2006. — 431 с.
3. Бутнік-Сіверський О., Красовська А. Теоретичні засади інтелектуальної інноваційної діяльності на підприємстві // Економіка України. — 2004. — № 12. — С. 31—37.
4. Лукичева Л. И. Управление интеллектуальным капиталом: Учеб. пособ. / Л. И. Лукичева. — М.: Омега-Л, 2007. — 552 с.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2007